

MUZEJI NA ARHITEKTONSKIM KONKURSIMA: “MUSEU DO FADO” U LISABONU I “MUSEUM OF LANGUAGE” U LONDONU

UDK : 727.7

Danica Stanković¹, Aleksandra Cvetanović², Aleksandra Kostić²

Rezime: U radu su dati prikaz i analiza dva predloga rešenja kao dva projektantsko-konceptualna kontrapunkta, kada su u pitanju arhitektonski konkursi na temu muzeja. To su „Museu do Fado“ u Lisabonu po raspisanom konkursu u proleće 2016. i „Museum of Language“ u Londonu na konkursu iz 2018. godine.

Iako su osnovna namena i predmet konkursa jedan isti arhitektonski tip, specifični uslovi lokacije i tematika muzeja uzrokovali su potpu o različite projektantske postupke i završne koncepte. U izgrađenoj gradskoj sredini Lisabona predložen je objekat punog gabarita, kao još jedna među postojećim arhitektonskim masama, a akcentat je dat na mogućnostima dinamičnog komunikacionog i vizuelnog prožimanja unutrašnjih prostora sa jedne, i isto tako uz pomoć dematerijalizovane fasade relacijama sa okolinom. Koncept muzeja u Londonu na relativno slobodnoj parceli u blizini Temze i parkovskih sredina, nudi jedan biofiličan objekat u kome su otvorene površine i priroda kao motiv, glavne projektantske teme bilo da je reč o prostoru ili arhitekturi objekta.

Prikaz i analiza predloženih rešenja za metod imaju kritičko-komparativni pristup.

Gljučne reči: muzej, koncept arhitektonskog prostora, tradicija, umetnost, priroda

MUSEUMS AT ARCHITECTURAL COMPETITIONS: “MUSEU DO FADO” IN LISBON AND “MUSEUM OF LANGUAGE” IN LONDON

Abstract: The paper presents and analyzes two proposed solutions as two design-conceptual counterpoints when it comes to architectural competitions on the topic of the museums. These two solutions are "Museu do Fado" in Lisbon, designed for the competition in the spring of 2016 and "Museum of Language" in London from the 2018 competition.

Although the main purpose and subject of competitions are the same architectural type, the specific location conditions and museum themes have caused completely different design processes and final concepts. In the built city center of Lisbon, a building full mass is proposed, as another one among the existing architectural masses, and the emphasis is on the possibilities of dynamic communicative and visual permeation of the interior spaces from one side, and also with the help of the dematerialized facade, to the relations with the environment. The concept of a museum in London on a relatively free plot, near the river of the Thames and the park areas, offers a biophilic building in which the open spaces and nature as the motif, are being the main design topics either when there is a word about the space or about the architecture of the building.

The presentation and analysis of proposed solutions for the method use a critical-comparative approach.

Key words: museum, concept of architectural space, tradition, art, nature

¹ Vanredni profesor Građevinsko-arhitektonskog fakulteta Univerziteta u Nišu, dipl.inž.arh.

² Doktorand Građevinsko-arhitektonskog fakulteta Univerziteta u Nišu, dipl.inž.arh.

1. UVOD

Muzeji kao arhitektonski tip mogu biti najrazličitijih namena kada je u pitanju njihova tematika i vrsta eksponata koji se izlažu (Henderson, 1998; Li, 2010). Da međunarodni konkursi za projektovanje muzeja mogu za temu imati jako neobične oblasti, a ponekad i apstraktne pojmove, potvrđuju arhitektonski konkursi organizovani poslednjih godina.

U ovom radu se analiziraju dva zanimljiva i inspirativna programa za projektovanje muzeja po raspisanim konkursima za portugalski „Museu do Fado“ i britanski „Museum of Language“. Diskutuju se predložena rešenja kao dva konceptualno različita pristupa arhitektonskoj muzejskoj problematici i to na više nivo, kao komparacija primarnih ideja o ulozima objekata u interakciji gradskih prostora i korisnika (Giebelhausen, 2003), o uslovima lokacija, potrebama i načinu funkcionisanja objekata, primenjenim formama, oblikovanju i materijalizaciji.

2. „MUSEU DO FADO“ U LISABONU

Januara 2016.god. otvoren je konkurs za predlog arhitektonsko-urbanističkog rešenja Fado muzeja u Lisabonu, kao muzeja drevne narodne umetnosti fado (MUFA). Zamišljeno je da se na lokaciji u Alfami (Slika 1), najstarijoj četvrti Lisabona, projektuje arhitektonski simbol fado tradicije. Novi muzej fado umetnosti bi trebalo da zameni nekadašnji, građen još davne 1850.godine, ali njegovu funkciju na ovoj lokaciji, inicijatori konkursa vide i u mogućnosti da oživi Alfamu kao istorijsku četvrt grada. Od novog objekta muzeja se očekuje da predstavlja još jednu referentnu tačku u okruženju.

Slika 1 – Položaj lokacije u Alfami u Lisabonu (Izvor slike: Google Earth)

2.1. Fado umetnost i Alfama

Fado je simbol Portugalije nastale na raskršću kultura, tako da je teško precizno odrediti poreklo ove umetnosti, ali naučnici se slažu da vuče korene iz vremena koje je prethodilo nastanku nezavisne države (Holton, 2006). Najčešće prihvaćeno objašnjenje porekla fado muzike, posebno kada je u pitanju lisabonski fado, je da potiče od pesama Mavara, koji su ostali da žive u okolini Lisabona i nakon hrišćanskog preuzimanja. Mavarske pesme bile su tužne i melanholične kao što je kasnije i fado muzika. Međutim postoje i oni koji tvrde da je fado došao u Portugaliju sa muzikom brazilskih robova koje su mornari dovozili sa dalekih putovanja početkom 19. veka. Ovo uverenje potkrepljuju činjenice da su prve pesme govorile ne samo o moru već i o dalekim zemljama iz kojih su robovi poticali. Takođe, ima mišljenja da fado datira iz srednjeg veka i da potiče od ljubavnih pesama tog vremena. Ono što se čini izvesnim je da je fado nastao u Lisabonu i Portu, a da se odatle kasnije preneo i u druge krajeve Portugalije.

Alfama (na arapskom Al-Ḥammah, “toplo proleće”) je jedna od najstarijih četvrti Lisabona, srce grada u istorijskom smislu i predstavlja spoj rimske i mavarske arhitekture. Pruža se između dvorca Svetog Đorđa i reke Tagus. Alfamu karakteriše mreža uskih ulica koje se spuštaju ka reci između gusto izgrađenih kuća. Na samom vrhu, na brdu na kome su prvi začeci starog Lisabona, uzdiže se dvorac Svetog Đorđa. Zamak je mavarskog porekla i izgrađen je u čast sklopljenog saveza između Portugalije i Engleske davne 1386.godine. Neposredno ispod njega nalaze se crkva i manastir Svetog Vinsenta gde se čuvaju posmrtni ostaci svetitelja, donešeni u grad prema legendi, na čudesan način brodom, vođenim od strane dva gavrana. U počast tom događaju, ptice su prikazane na grbu grada Lisabona (Mullin, 1992).

U istočnom delu nalaze se dva naselja Chelas i Olivais-Sul, podignuta na teškom terenu za koji se smatralo da nije pogodan za gradnju, a u kojima žive najčešće imigranti i porodice sa nižim prihodima.

2.2. Uslovi lokacije u Alfami

Parcela koja je bila predmet konkursa i za koju je dat predlog rešenja Fado muzeja, približno je trougaonog oblika (Slika 2). Omeđena je saobraćajnicama i izgrađenim susednim blokovima. Teren je u padu u pravcu od severa ka jugu parcele sa visinskom razlikom od 8 metara. Na datom prostoru je prisutno zelenilo, dok je deo površine trenutno namenjen parkiranju vozila.

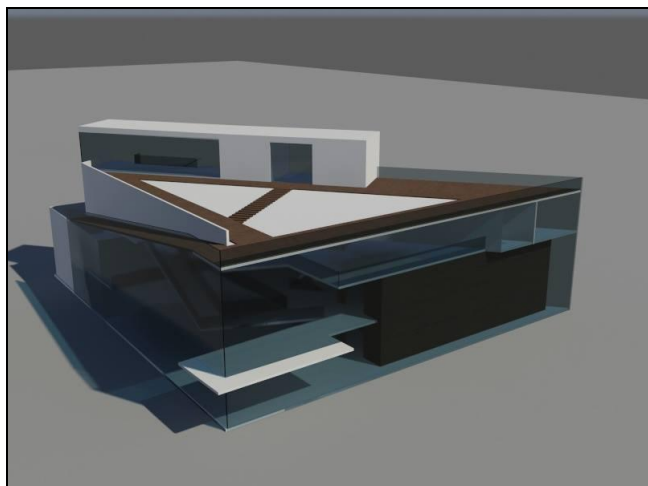

Slika 2 – Položaj zadate parcele (Izvor slike: Konkursni materijal)

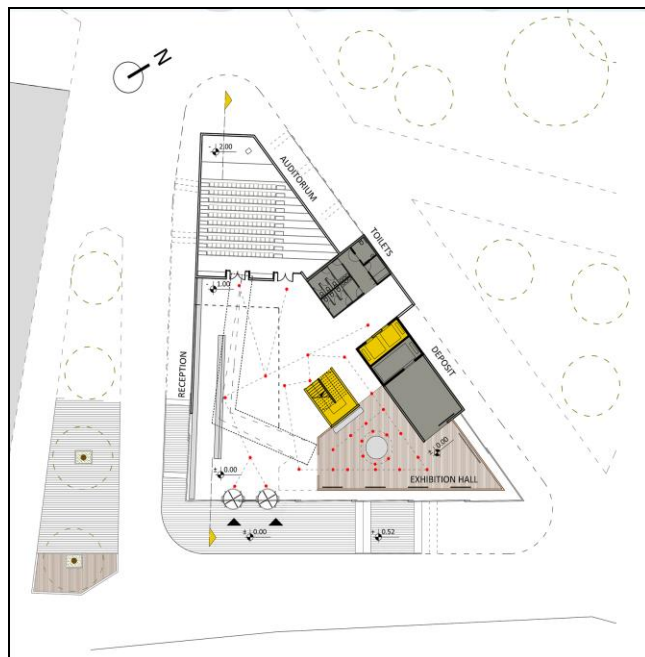
Kako su uslovi lokacije vrlo specifični, oni u velikoj meri determinišu mogući koncept rešenja. Posebno važne pretpostavke predstavljaju dve karakteristike lokacije, a to su:

- izrazito trougaoni ganarit parcele i
- dvoetažna visinska razlika između pristupnih zona objektu u južnom delu i sa severne strane.

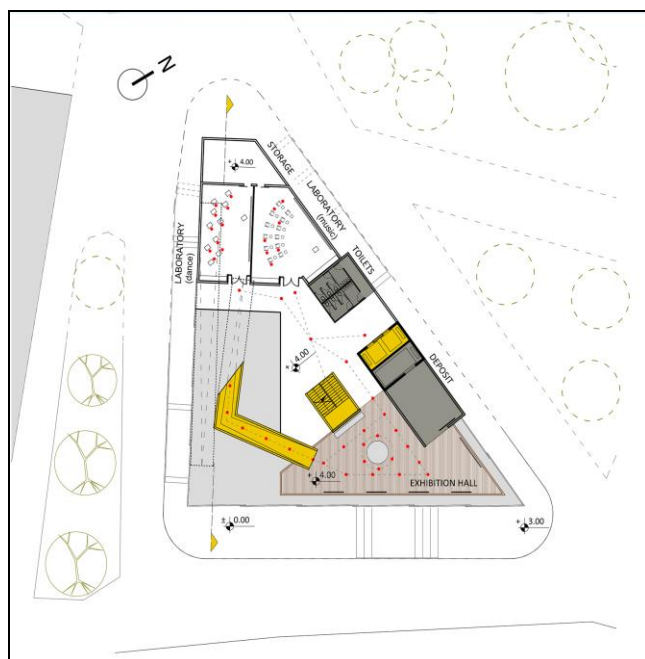
To su elementi koje je svaki predlog rešenja morao da uzme u obzir i da se u odnosu na njih na odgovarajući način odredi. Koncept rešenja koje je ovaj autorski tim predložio, bazično se zasniva na ovim polaznim pretpostavkama. Nakon analize dominantnih pešačkih kretanja i pravaca očekivanih dolazaka posetilaca muzeja, zauzet je stav da se pristup objektu ne predviđa samo sa južne strane parcele, već da se on omogući i sa severa, aktivnim korišćenjem krovne ravni objekta (Slika 3), kako za vizure i aktivnosti na otvoreno, tako i za ulaz u objekat sa gornjeg nivoa. Ovakva projektantska odluka, zasniva se na ideji da se nepovoljni i otežavajući uslovi lokacije u smislu jake pokrenutosti terena, konceptualno angažuju u postizanju nove upotrebne vrednosti krovnih površina, odnosno dodatnog kvaliteta predloga rešenja.

Slika 3 – Model koncepta rešenja (Izvor slike: autorski tim)

Slika 4 – Osnova prizemlja sa parternim rešenjem (Izvor slike: autorski tim)

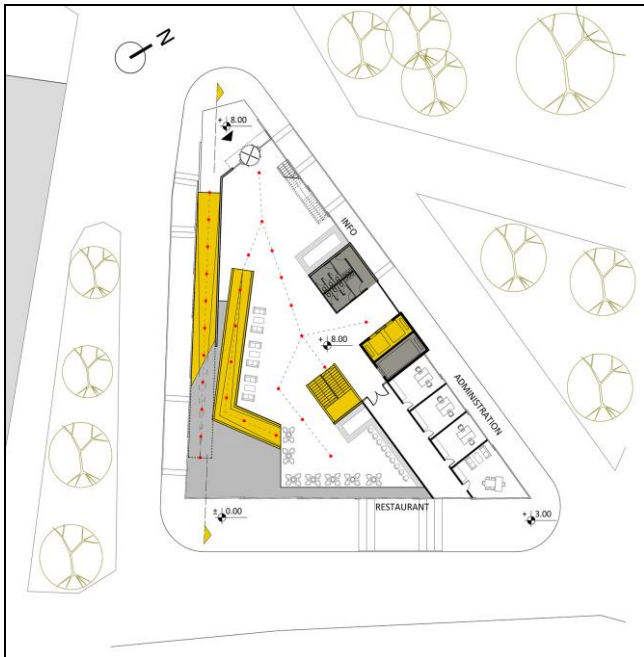

Slika 5 – Osnova prve galerije (Izvor slike: autorski tim)

2.3. Projektantski koncept muzeja

Projektantski koncept konkursnog predloga rešenja za Fado muzej zasniva se na troetažnom programu sadržaja i aktivnosti u objektu. Glavni prilaz sa južne strane lokacije formira se kao ulazna partija na nivou prve etaže-prizemlja kojom se pristupa prostranom

muzejskom holu sa verikalnim stepenišnim i liftovskim komunikacijama.

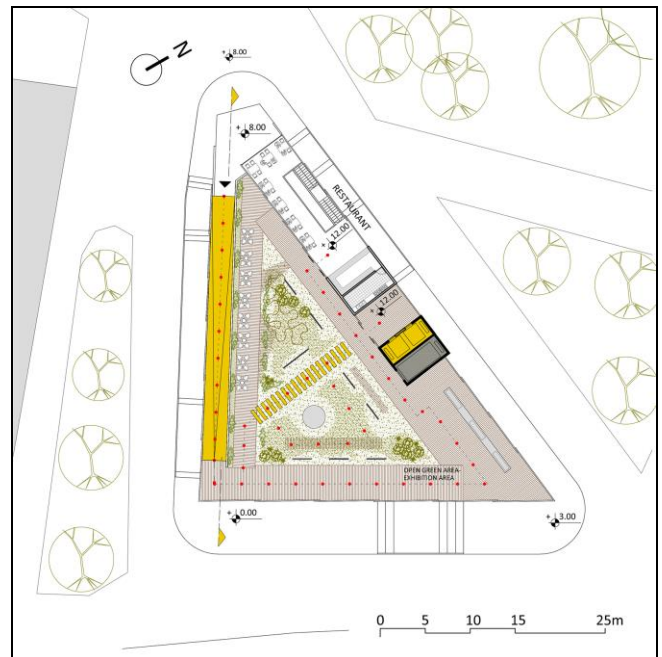
Slika 6 – Osnova druge galerije (Izvor slike: autorski tim)

Glavne sadržaje u ovom prostoru predstavljaju izložbena sala fado-ekspozata i auditorijum namenjen odvijanju različitih skupova i muzejskih manifestacija. Hol je blago denivelisan u vidu prostorne rampe koja usmerava kretanje posetilaca ka auditorijumu, sa mogućnošću pristupa prijemnom pultu i garderobi (Slika 4). Izložbena sala je u direktnoj vezi sa holom, sa dva moguća pristupa u unutrašnjost volumena boksa za izlaganje. U zoni liftovskih komunikacija diskretno su locirane sanitarije namenjene posetio-cima, dok uz teretni lift naleže sekundarni depo za rezervni smeštaj ekspozata, sa mogućnošću širokog otvaranja ka izložbenoj sali.

Nad jednim delom hola formiran je drugi nivo muzeja u vidu prostorne galerije u objektu (Slika 5). Sa nje je omogućen pristup gornjem nivou izložbenog boksa sa fado ekspozatima, dok su u dnu gabarita smeštene sale za odvijanje proba izvođača. U izložbeni prostor na ovom nivou moguće je pristupiti i rampom sa treće etaže.

Plato na koti +8.00 m predstavlja pristupni nivo sa severne strane lokacije, iz pravca grada. Objektu i sadržajima u njemu, moguće je prići na dva načina. Moguće je ući direktno u muzej sa pristupnog platoa (Slika 6), odnosno u manji prijemni hol na drugom galerijskom nivou, sa površinama namenjenim kafeu i boravku posetilaca. U pozadini vertikalnih komunika-

cija smešten je administrativni blok sa prostorijama uprave muzeja.

Slika 7 – Osnova krovne etaže (Izvor slike: autorski tim)

Sa druge strane, objektu i njegovoj krovnoj etaži moguće je pristupiti i spoljnom pešačkom rampom. Ozelenjena krovna terasa (Slika 7), predstavlja vidikovac sa vizurama ka reci Tagus. Na njoj su u zelenilu na otvorenom izloženi ekspozati, čineći park fado skulptura. Takođe, ovaj ozelenjeni krov ima namenu i kao otvorena površina za druženje i boravak, odnosno kao terasa kafea koji funkcioniše u zatvorenom delu objekta.

2.4. Oblikovanje i materijalizacija

U prostorno-oblikovnom pogledu ideja autorskog tima se bazira na Fado muzeju kao objektu transparentnog volumena čiji je ukupan sadržaj dostupan pogledu okoline.

Providan stakleni omotač obavija unutrašnje manje kubuse pojedinih prostora, koji su u zavisnosti od njihove namene i stepena potrebe za spoljašnjim svetlom, osmišljeni kao manje ili više zatvoreni. Glavni kubus koji grade drveni paneli u holu prizemlja, predstavlja zatvoreni dvoetažni izložbeni prostor. Unutar ovog prostora moguće je u miru razgledati fado ekspozate, dok je pogledu okolnih prolaznika dostupan metež i dešavanje u glavnom prostornom holu sa vertikalnim komunikacijama, kao i relaksirajuća atmosfera na galeriji gde je planirano zadržati

vanje u prostoru kafea. Koncept unutrašnjeg prostora sa galerijama na višim etažama, takođe je baziran na želji da se ostvare mnogostruki interaktivni odnosi.

Posetioци u prostoru hola imaju otvoren pogled ka višim galerijama i događanjima u njihovim otvorenim zonama, a to doprinosi stvaranju specifične atmosfere i života muzeja kao jedinstvenog organizma.

Konstruktivnom smislu, objekat je koncipiran u skeletnom armiranobetonskom sistemu sa nosećim armiranobetonskim stubovima. Zastakljivanje fasadnih površina planirano je od niskoemisionog stakla.

Slika 8 – Presek kroz objekat i prikaz konstruktivnog rešenja (Izvor slike: autorski tim)

Optimizacija energetskog bilansa objekta ostvarena je i kroz kompaktnu formu objekta.

Slika 9 – Pogled na ozelenjeni krov, krovnu terasu i prilaznu rampu (Izvor slike: autorski tim)

Ozelenjeni krov (Slika 9) dodatno doprinosi postizanju manje mogućnosti da dodje do toplotnih gubitaka.

Prednost u izboru materijala za oblaganje enterijera data je prirodnim materijalima, na prvom mestu tu su drvo, zatim kamen, keramički materijali, kao i alternativni materijali biljnog porekla.

Slika 10 – Model objekat, ulazna zona i pristupne površine (Izvor slike: autorski tim)

3. „MUSEUM OF LANGUAGE“ U LONDONU

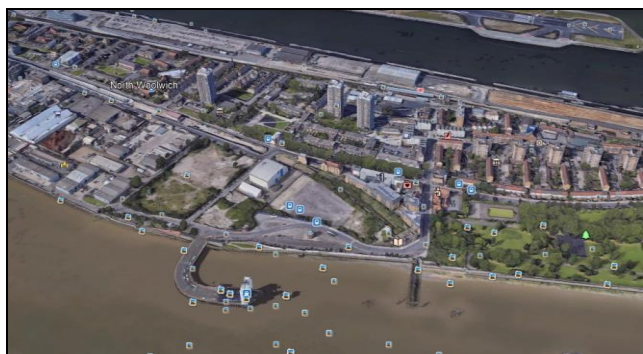
Po konkursu za muzej u Londonu predmet i tematika planiranog objekata su vrlo neobični. Jezik, kao apstraktan pojam našao se u fokusu svih dešavanja i unutrašnjih i spoljašnjih prostora.

Za raspisivače konkursa, jezik je više od sredstva i oblika komunikacije. On omogućava prenošenje ideja, znanja i stavova budućim generacijama. Takođe, ima važnu društvenu funkciju i neguje osećanja grupne solidarnosti i identiteta. Putem jezika se kultura, tradicija i zajedničke vrednosti prenose i čuvaju.

Cilj konkursa je projektovanje objekta muzeja u srcu kosmopolitkog Londona kao simbola koji jezik predstavlja u svim njegovim aspektima, kao govor, pismo i smisao. Po konkursu objekat ne sme ostati samo arhiv za prošlost i sadašnje jezike, već mora funkcionisati kao mesto učenja i razvoja budućih komunikacionih sistema (www.archasm.in).

3.1. Lokacija planiranog muzeja

Zadata lokacija nalazi se u North Woolwich-u na obali Temze (Slika 11). Sa severne strane graniči se u širem potezu sa grupacijama objekata kolektivnog stanovanja, dok sa zapada bočno naleže na proizvodno-skladišnu zonu priobalja, neposredno se nadovezujući na prostranu parking površinu. Sa druge, bočne strane, ka istoku gravitira velikoj parkovskoj celini.

Slika 11 – Položaj zadate parcele (Izvor slike: Google Earth)

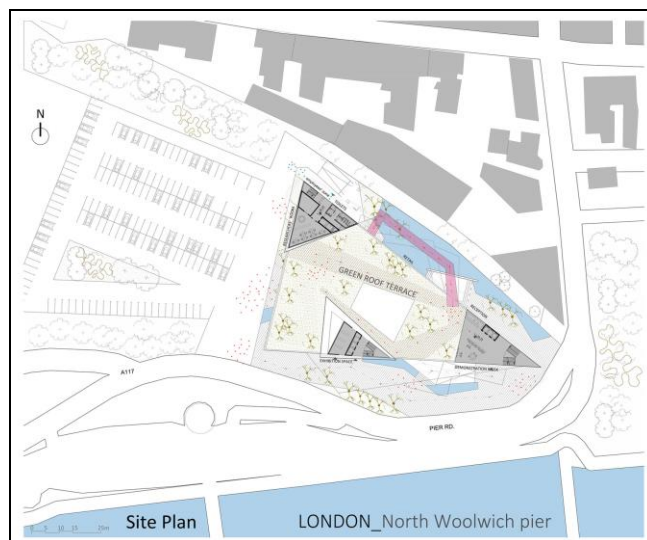
Parcela je relativno pravilnog oblika i slična izduženom jednakostraničnom trouglu (Slika 12). Autorski tim u ovoj formi pronalazi određenu simboliku i trougao usvaja kao jedan od osnovnih motiva u projektovanju novih gabarita i prostornih celina.

Neuglednost zapadnog susedstva, blizina obilnog zelenog pojasa sa istočne strane, kao i vodene površine sa juga, nametnuli su kao opredeljenje u koncipiranju budućeg objekta muzeja, želju da se prirodni ambijent uvuče i utka u prostor lokacije kao drugi dominantan motiv.

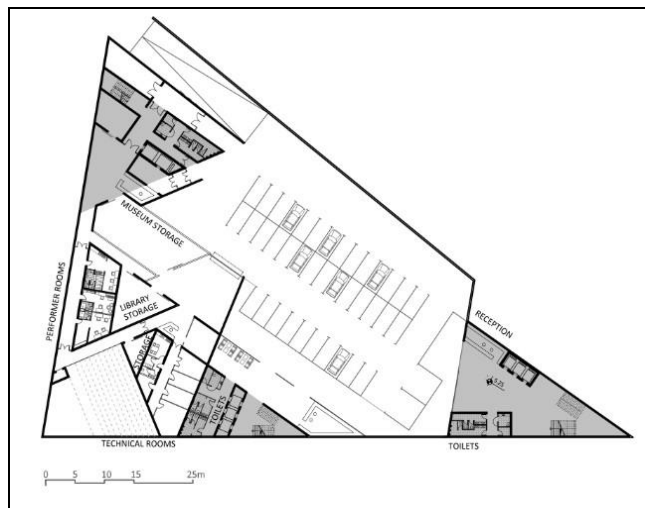

Slika 12 – Položaj zadate parcele (Izvor slike: Konkursni materijal)

Predlog parternog rešenja (Slika 13) objedinjujući ova dva principa, predstavlja oazu zelenila, mirujuće vode, pešačkih površina za aktivnosti posetilaca na otvorenom i komunikacija između njih, koje vode ka trougaonim ulazno-pristupnim jezgrima za pojedine muzejske particije.

Slika 13 – Situacioni plan (Izvor slike: autorski tim)

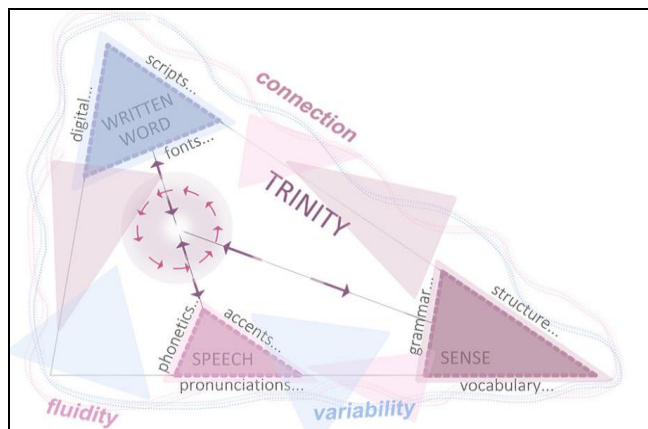
Slika 14 – Osnova podruma (Izvor slike: autorski tim)

Ekonomski pristup objektu planiran je sa severne strane u vidu rampe (Slika 14) ka podzemnoj etaži za smeštaj garaže, magacinskih prostora i tehničkih prostorija.

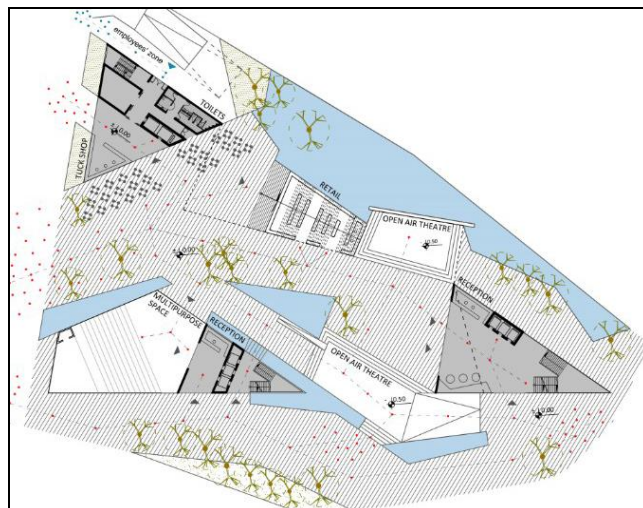
3.2. Koncept objekta

Koncepta objekta muzeja jezika razvija se iz dve početne premise. Prva se odnosi na trojstvo jezika (Slika 15) u vidu pisma (pisane reči), govora i smisla (značenja i ideja). Ova trojnost jezika, u predloženom konceptu dobija tri odvojene celine za razvoj prostora i aktivnosti po vertikalnim etažama, do kojih se dospeva iz tougaonih baza u parteru, kao ulazno-pristupnih zona.

Središte slobodnog partera je mesto susreta i druženja na otvorenom odakle se putem vertikalnih komunikacija stiže do svake od tri tematske celine muzeja.

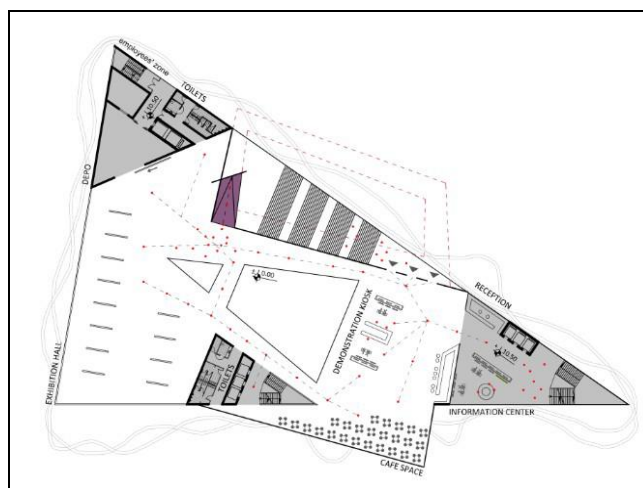
Slika 15 – Šema koncepta nadzemnih etaža (Izvor slike: autorski tim)

Slika 16 – Osnova prizemlja (Izvor slike: autorski tim)

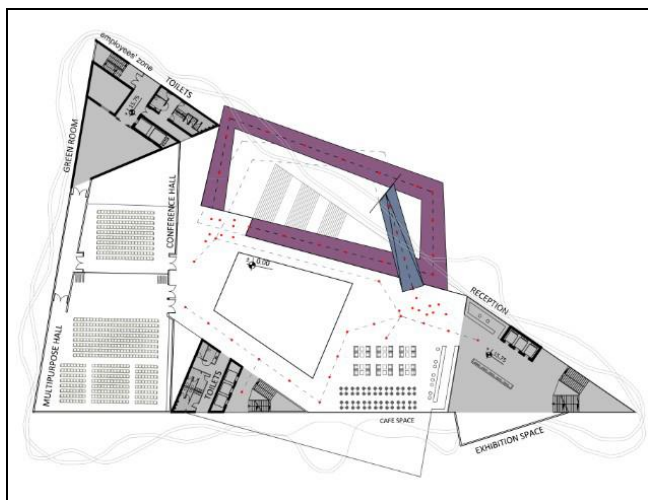
Etaža otvorenog prizemlja, sem prijemnih zona za vertikalno kretanje ka pojedinim tematskim particijama muzeja, sadrži od prostora za zajedničke aktivnosti posetilaca višenamensku salu za različite prezentacije i dešavanja scenskog karaktera, otvoreni amteatri za spontana druženja, kafeteriju na otvorenom i prodajni prostor (Slika 16). Sve aktivnosti u parteru prožimaju vodene površine i zelenilo. Iz središnjeg prostora uzdiže se prostrano stepenište koje vodi do prve galerije i svojim gabaritom dozvoljava alternativne funkcije susreta i druženja.

Na prvoj galeriji muzeja smešten je glavni izložbeni prostor (Slika 17), zona za predah u kafeu, prezentacioni punktovi i informacioni centar.

Slika 17 – Osnova preve galerije (Izvor slike: autorski tim)

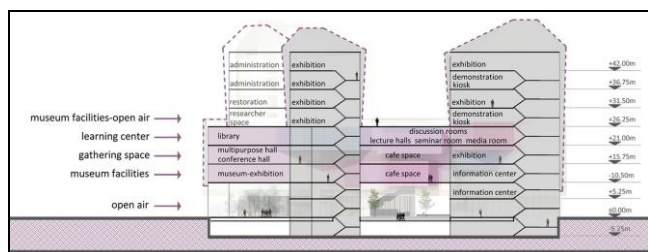
Do druge galerije vodi prostorna rampa koja svojim obimom u jednom delu izlazi iz osnovne ravni fasade i omogućuje kretanje sa vizurama ka okruženju (Slika 18). Na drugoj galeriji smeštene su multifunkcionalna i konferencijska sala sa prostranim holskim površinama za druženje u kafeu.

Slika 18 – Osnova druge galerije (Izvor slike: autorski tim)

3.3. Forma objekta i materijalizacija

Druga polazna premisa u koncipiranju objekta odnosi se na oblikovaje masa i zasniva se na ideji da je muzej jezika mesto njegovog nastanka i proizvodnje, da je u simboličnom smislu „fabrika“ jezika. Iznad polegatih nivoa galerija uzdižu se tri trostrane prizme (Slika 19), kao fabričke kule, tri vertikale osnovnih tematskih zona (pismo, govor i smisao) i njihovih sadržaja, do kojih se dospeva vertikalnim ulazno-pritupnim komunikacijama iz prizemlja.

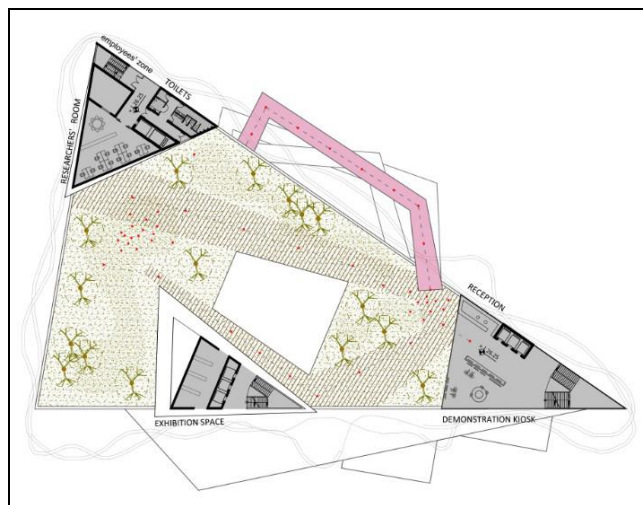
Slika 19 – Presek kroz objekat i prikaz konstruktivnog rešenja (Izvor slike: autorski tim)

Slika 20 – Pogled na objekat (Izvor slike: autori)

Na gradskim vizurama ove kule korespondiraju sa stambenim kulama (Slika 20) u daljem severnom okruženju.

Za krovnu površinu nižih etaža planirano je da funkcioniše kao aktivno korišćen zeleni krov (Slika 21), dok je središte osnovnog volumena objekta zenitalno prosvetljen.

Slika 21 – Osnove kula (Izvor slike: autorski tim)

Biofiličnost objekta ogleda se i u koncipiranju fasadnog omotača objekta (Slika 22). Za zatvaranje fasadnih frontova predviđena je posebna vrsta transparentne i ozelenjene mrežaste strukture.

Slika22 – Pogled na parterno rešenje prizemne etaže (Izvor slike: autorski tim)

4. ZAKLJUČAK

U radu je data komparativna analiza konkursnih rešenja za dva muzeja, „Museu do Fado“ u Lisabonu i „Museum of Language“ u Londonu. Diskutujući neobičnu tematiku karakterističnu za oba objekta, od fado tradicije Lisabona do jezika kao simbola kosmopolitske sredine Londona, uporište za oba projektantska koncepta nalazi se u konkretnim mikrolokacijskim uslovima i interakciji objekata sa okruženjem. Predlog rešenja za fado muzej u Lisabonu je transparentan stakleni kubus čija unutrašnja dinamična struktura i aktivnosti korisnika dominiraju u okruženju. U predlogu koncepta za muzej jezika u Londonu, oslobođena zona partera za elemente prirode, od vode do zelenila i aktivnosti posetilaca na otvorenom, uz ozelenjene i cvetne fasade, ponuda su jednog biofiličnog pogleda na arhitekturu. Kao specifičnost aktuelnih tendencija u projektovanju savremenih muzeja, aktivnost i angažovanje korisnika-posetilaca nalaze se u fokusu oba predložena koncepta.

LITERATURA

- [1.] Giebelhausen, M., (2003), *The Architecture of the Museum: Symbolic Structures, urban Context*, Manchester University Press: Manchester, UK
- [2.] Henderson, J., (1998), *Museum Architecture*, Rockport Pub
- [3.] Kimberly DaCosta Holton (2006), *Fado Historiography: Old Myths and New Frontiers*, Rutgers University-Newark, P: Portuguese Cultural Studies, pp.1-17
- [4.] Li, X., (2010), *Museums, Liaoning Science, China*
- [5.] „Museu do Fado“ konkursni materijal <https://startfortalents.net/results-museu-do-fado-lisboa-contest/>
- [6.] „Museum of Language“ konkursni materijal www.archasm.in
- [7.] Mullin, J.R., (1992), *The reconstruction of Lisbon following the earthquake of 1755: a study in despotic planning*, University of Massachusetts Amherst, Landscape Architecture & Regional Planning, pp.1-18